

**Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Наставно-научном већу**

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 24. маја 2018. године, на предлог Одељења за међународне студије, формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације „Транснационализам европске хришћанске демократије у XX веку“, кандидата МА Петра Т. Петковића, у саставу проф. др Драган Симић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, проф. др Порфирије Перић, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, проф. др Владимир Вулетић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду, доц. др Зоран Чупић, доцент Факултета политичких наука Универзитета у Београду и проф. др Тања Мишчевић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала и оценила докторску дисертацију и подноси

**ИЗВЕШТАЈ
О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ**

I

Основни подаци о кандидату и дисертацији

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат МА Петар (Томислав) Петковић рођен је 12. јула 1980. године. Православни богословски факултет Универзитета у Београду завршио је 2006. године. Дипломатску академију Министарства спољних послова Републике Србије завршио је школске 2006/2007. године. Дипломске академске студије–мастер

уписао је школске 2007/2008. године на смеру за међународне студије Факултета политичких наука Универзитета у Београду, где је одбранио мастер рад под називом „Улога идеје хришћанске демократије у процесу изградње ЕУ“. Докторске студије уписао је школске 2009/2010. године на студијском програму за међународне и европске студије Факултета политичких наука Универзитета у Београду и успешно је положио све испите.

Кандидат Петковић је запослен у Институту за међународну политику и привреду у Београду, где је 2011. године, стекао звање истраживач-сарадник (кандидату Петковићу тренутно мирују права и обавезе на Институту за међународну политику и привреду због именовања за в.д. помоћника директора Канцеларије за Косово и Метохију Владе Републике Србије). Учествовао је у научно-истраживачким пројектима Института за међународну политику и привреду, као и Министарства за просвету и науку Републике Србије (број пројекта 179029). Ауторске радове је објављивао у зборницима и научним часописима, био је гост уредник часописа *Међународна политика* Института за међународну политику за број јул-децембар 2007. године, а учествовао је и на међународним и домаћим научним конференцијама. Кандидат Петковић говори енглески језик, а служи се руским и немачким.

За тему дисертације најрелевантнији су следећи ауторски радови кандидата:

1. Petar Petković, „Delovanje demohrišćana na pripremi terena za prihvatanje ideje evropskih integracija“, *Međunarodna politika*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, vol. LXII, no. 1143, 2011, str. 21 - 34, ISSN: 0543-3657, UDC: 329.3:272/273:341.213(4), COBISS.SR-ID 3092482, **M52**

У раду „Деловање демохришћана на припреми терена за прихватање идеје европских интеграција“ аутор истиче да прва католичка удружења, као основа конфесионалним али и касније демохришћанским партијама, се јављају као реакција на антиклирикалне нападе у годинама сукоба Католичке цркве и државе. База за стварање ових организација била је

постојећа мрежа клубова, братстава и различитих удружења Католичке цркве. Њихово деловање утицало је да католичка идеја духовног суверенитета, додатно актуелизована историјским околностима, да свој допринос покретању пројекта европског уједињења. Ради обезбеђивања институционалних механизма дугорочног мира и безбедности у Европи, међу послератним генерацијама демохришћанских вођа, јавила се жеља да се оживи хришћанска цивилизација и да се створи демократска верзија „Светог римског царства“. У том смислу, почевши од двадесетих година XX века католичке партије и невладине организације започињу успостављање оквира првих демохришћанских међународних организација и форума, који су у овом раду истакнути као носиоци изградње друштвене и политичке свести отпочињања процеса европских интеграција.

2. Петар Петковић и Марко Николић, „Принцип супсидијарности у проучавању европских интеграција“, *Европско законодавство*, vol. X, no. 37-38, 2011, стр. 9 - 19, ISSN: 1451-3188, UDC: 339.923:061.1, COBISS.SR-ID 183321351, M52

„Принцип супсидијарности у проучавању европских интеграција“ је рад у коме аутор сагледава принцип супсидијарности кроз призму европских интеграција, имајући у виду његов теоријско-институционални развој. Осим наглашавања основних начела супсидијарности, као и фактора који су утицали на све значајније присуство поменутог принципа у законодавној процедури ЕУ, рад посматра и саму улогу супсидијарности у процесу европских интеграција у оквиру различитих академских приступа који су у вези са сложеним и вишезначним карактером начела супсидијаности.

3. Petar Petkovic „Christian Democracy in Western Europe between the Two World Wars“, *The Old and the New World Order-between European integration and the historical burdens: prospects and challenges for Europe of 21st century*, Dusko Dimitrijevic (ed.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2014, pp. 224 - 234, ISSN: 978-86-7067-207-9, UDC:

316.322:32(082) 316.322:94(082) 316.322:33(082) 316.322:34(082),
COBISS.SR-ID 210653196, M14

Аутор у раду „**Хришћанска демократија у Западној Европи између два светска рата**“ сматра да иако на политичку сцену Западне Европе демохришћанске партије активно наступају тек након Другог светског рата, њихова жива активност играла је важну улогу у одређењу друштвено-политичког поретка Европе и у међуратном периоду. Између два светска рата долази до сазревања идеје да демохришћански и конфесионални покрети треба да прерасту у политичке организације. Њихова конфесионална природа у овом периоду се убрзано мења, нарочито након првих изборних успеха. Политичка моћ демохришћанских партија обезбедила је њиховим лидерима довољну независност да се отворено дистанцирају од Католичке цркве и конзервативних партија. Тада долази до првих транснационалних контаката који ће резултирати међународним удруживањем демохришћана на простору Западне Европе. Оваквим деловањем демохришћани су припремали терен за политички активизам који ће видно утицати на процес европских интеграција.

4. Петар Петковић, „Европски парламент и политика проширења“, *Европско законодавство*, Институт за међународну политику и привреду, vol. XIV, no. 51/15, 2015, str. 22 - 33, ISSN: 1451-3188, UDC: 341.217.04, M51

У раду под насловом „**Европски парламент и политика проширења**“, аутор наглашава да политика проширења није била без утицаја на структурне и политичке промене у Европској унији. Најочитији пример ширења ЕУ јесте Европски парламент који је од свог настанка па све до последњег проширења 2013. године, увећао пленум за више од 600 посланика. Током времена, Европски парламент је увећао своју улогу у процесу одлучивања у ЕУ. Од саветодавне позиције па све до процедуре саодлучивања са Европским саветом, Европски Парламент је постао незаобилазна институција у креирању политике ЕУ. Већа овлашћења дата Парламенту, отворила су и питање његове одговорности посебно у контексту начина гласања новопридошних парламентарца из држава

Централне и Источне Европе. Отворене дилеме око могућности нарушавања политичке и партијске кохезије, учиниле су да се Европски парламент детаљније позабави својом улогом у политици проширења ЕУ. Иако су нови чланови Парламента долазили из посткомунистичких држава, равнотежа подела по партијским групацијама ипак није нарушена. Парламентарни систем успео је да усмери индивидуалне интересе у правцу одлука традиционалних политичких коалиција унутар Европског парламента.

Учествовање и организовање међународних конференција и форума кандидата Петковића:

- Учешће и излагање рада на међународној конференцији „Одрживо коришћење природних и културно-историјских ресурса за развој туризма у Средњем Подунављу– Ковин 2007”, која је одржана 10-11. маја 2007. године у Београду и Ковину у организацији Међународног научног форума „Дунав– река сарадње“ и Института за међународну политику и привреду (ИМПП).
- Учешће на међународној конференцији „Туристички имиџ Србије као фактор развоја привреде“ у организацији ИМПП-а и немачке фондације *Hanns Seidel*, 16-18. априла 2010. године у Пролом Бањи.
- Учешће на међународној конференцији „Хармонизација законодавства Републике Србије са правом Европске уније“ у организацији ИМПП-а и немачке фондације *Hanns Seidel*, која је одржана 05-06. маја 2011. године у Београду.
- Учешће у организацији III међународне конференције „Очување и заштита културно-историјског наслеђа Србије у иностранству“ која је 23-24. јуна 2011. одржана у ИМПП-у у Београду.

- Учешће на међународној конференцији „Национални и европски идентитет у процесу европских интеграција“ у ИМПП-у у Београду, 28-29. јуна 2012. године и излагање рада „Хришћанско-демократски приступ питању европског идентитета“.
- Учешће у организацији IV међународне конференције „Очување и заштита културно-историјског наслеђа Србије у иностранству“ која је 18-19. октобра 2012. одржана у ИМПП-у у Београду.
- Учешће на међународној конференцији 29. маја 2014. године у ИМПП-у под називом „Стари и нови светски поредак – Између европских интеграција и историјских оптерећења: перспективе и изазови за Европу 21. века“ и излагање рада „Хришћанска демократија у Западној Европи између два светска рата“

Као што се може видети из биографије, кандидат је током свог школовања на постдипломским студијама, као и током свог истраживачког ангажмана, био у прилици да стекне потребна знања из области међународних односа, посебно европских студија, која су примењена у оквиру истраживања и израде докторске дисертације. Кандидат се темом хришћанске демократије бави дужи низ година, што му је омогућило потребан приступ предмету истраживања.

2. Основни подаци о дисертацији

Одлуком Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду, 3. фебруара 2015. године, кандидату је дата сагласност на предлог теме докторске дисертације „Транснационализам европске хришћанске демократије у XX веку“.

Дисертација је у погледу форме и садржаја урађена у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука (ФПН): А4 формат; фонт Times New Roman 12; проред 1,5; маргине 30 мм на укупно 317 страна које укључују: насловну страну, странице резимеа, податке о комисији, 294 стране докторског рада, 15 страница релевантних извора и биографију кандидата.

Дисертација је сходно Правилнику о академској честитости ФПН и Одлуци Наставно-научног већа ФПН прошла проверу плагијата у програму ЕФОРУС (Ephorus). Извештај провере није нашао недостатке у смислу поштовања принципа академске честитости.

Дисертација се састоји из седам целина по следећем распореду: Увод; Идеолошка основа транснационалног карактера хришћанске демократије; Транснационална програмска начела демохришћанских партија; Институционални транснационализам; Европске интеграције у транснационалном деловању демохришћана; Демохришћански транснационализам након Хладног рата и Закључак. На крају је приложен списак литературе домаћих и страних аутора, као и интернет извора.

II

Предмет и циљ дисертације

За кандидата Петковића, полазна основа у критичком сагледавању транснационализма хришћанске демократије, била је сама идеја хришћанске демократије која је током XX века, нарочито након Другог светског рата обликовала друштвено-политички поредак Западне Европе.

Заслуга за формирање демохришћанских политичких организација у првом реду припада католичким активистима и бројним лаичким католичким покретима. Њихов улазак у политички живот и учешће у широким изборним коалицијама са конзервативним политичким партијама имали су за циљ одбрану католичких вредности и традиционалних институција које су се нашле на удару либералног национализма. Изборни успех католичких активиста на прелазу из XIX у XX век, довео је до појаве новог политичког субјекта који више није прихватао да буде под контролом католичке јерархије. Процес осамостаљивања католичких лаика у државама у којима је заживела идеја политичког католицизма, довео је до стварања конфесионалних партија које су током времена прерасле у потпуно самосталне политичке партије хришћанско-демократске оријентације. Како би постале политички конкурентне, хришћанско-демократске партије имале су потребу да се

дистанцирају од Католичке цркве. Редифинишући првобитну конфесионалну природу, демохришћани су градили сопствени идентитет на начин који не одбацује католичанство већ га секуларизује, паралелно прихватајући и либералну демократију.

Наслоњена на католичку идеју универзалности, која ће управо одредити државу са већинским католичким становништвом на процес интеграција, хришћанска демократија је природно тежила идејном и институционалном транснационалном повезивању, стављајући у средиште свог програма изградњу наднационалног концепта Европске заједнице. Иако транснационализам, посебно када је реч о европским интеграцијама, није само идеја демохришћана, ипак је, по мишљењу кандидата Петковића, овој политичкој опцији била најближа. Шта више, транснационализам ограничен на Европу, а први пут значајније испољен у стварању Европске економске заједнице, у почетку је наилазио на сумњичавост на страни левице, како истиче кандидат.

Сукоб који је довео до одвајања државе од Католичке цркве и укидања њеног утицаја у сфери јавног деловања, појачао је значај конфесионалне идеје о културолошком идентитету као основном обележју самопознања које надилази појам националног идентитета па самим тим и значај појма националне државе. Овакав приступ, како наглашава кандидат Петковић, утицао је на формирање демохришћанског става о изградњи политичке заједнице која примарно тежи достизању граница које се поклапају са културолошким, а не националним оквирима. Мисао демохришћана је ишла даље од конзервативног схватања државе и нације, стварајући на тај начин транснационални простор за политичке процесе након 1945. године. Интерес за процес европских интеграција транснационалне хришћанске демократије лежи у њеном широко распрострањеном уверењу превазилажења централизоване и либералне националне државе. Кандидат додаје да су демохришћани том циљу тежили, јачањем регионалног политичког идентитета, интересом за социјалну и политичку организацију као и увођењем у политички живот принципа супсидијарности произлашлог из католичке социјалне доктрине и федерализма, који је посебно развијан у оквиру интелектуалне традиције персонализма.

У транснационалном демохришћанском деловању, кандидат истиче поменути доктрину персонализма по којој индивидуе постају потпуне личности само онда када су део шире заједнице. Савремена национална држава је управо једна од тих заједница која се фундаментално не разликује од наднационалне заједнице. Хришћанско схватање човека по коме личност постоји једино у заједници са другима, требало је да постане мерило хришћанске демократије изражено у теорији персонализма. Социјализацијом индивидуа у конкретним друштвеним оквирима, по овој теорији, развија се заједнички осећај солидарности и одговорности као битних категорија политике државе благостања у којој се човек подједнако посматра као духовно и биолошко биће. Поред начела супсидијарности, израз транснационалног демохришћанског консензуса је и економски и социјални интервенционизам као и модел државе благостања.

Кандидат Петковић наводи да транснационално удруживање демохришћана почиње двадесетих година XX када се оснивају први транснационални форуми католичких политичара који су успели да успоставе важне везе међу будућим европским лидерима, који су делили заједничку католичку културу. Кандидат тим поводом износи примере формирања бројних организација и других формата окупљања, почевши од првог међународног конгреса Хришћанских (католичких) народних партија Европе, одржаног у Паризу 1925. године, где је договорено оснивање Међународног секретаријата партија хришћанско-демократске оријентације (*Secrétariat international des partis démocratiques d'inspiration chrétienne-SIPDIC*). Већ 1932. године ови редовни састанци, којима присуствују и потоњи демохришћански лидери Алџиде де Гаспери (*Alcide De Gasperi*), Роберт Шуман (*Robert Schuman*) и Конрад Аденауер (*Konrad Adenauer*), резултирају позивом на стварање Европске заједнице и заједничког тржишта.

Консензус око европског уједињења са наднационалним карактеристикама посебно се развијао у оквиру транснационалне сарадње демохришћана након Другог светског рата и њихове убедљиве победе на изборима широм Западне Европе. Тада је транснационална сарадња демохришћана започела готово паралелно, у два значајна форума, Женевском кругу (*Geneva Circle*) и Новим међународним тимовима (*Nouvelles Équipes Internationales-NEI*). Кандидат

Петковић истиче да је у то време било потребно креирати заједничку платформу водећих демохришћана поводом Маршаловог плана, али и превазилажења француско-немачког антагонизма. На Женевском кругу нису само разматране и припремане акције представника демохришћанских странака у Савету Европе, већ су увелико постојале и сугестије о институционалној реформи, посебно када је реч о Европској заједници за угаљ и челик, као и о плану Европске одбрамбене заједнице.

Дискусије демохришћана на транснационалном нивоу постале су веома значајне, тако да ће, у складу са израженим потребама, Нови међународни тимови бити трансформисани у Европску унију хришћанских демократа (*European Union of Christian Democrats-EUCD*) 1965. године. Тиме је, по речима кандидата, на још виши ниво подигнута расправа о институционалној форми партијских контаката, али и обиму договора око идеолошких и програмских питања, као и принципа економске, социјалне и европске политике. Посебно је оснажена сарадња између Европске уније хришћанских демократа и групе демохришћана који су као политичка фракција деловали у оквиру Заједничке скупштине Европске заједнице за угаљ и челик. Јасан план приоритетних питања, нарочито о институционалном развоју Европске заједнице, демохришћани су осигурали оснивањем Европске народне партије (*European People's Party-EPP*), 1976. године. Реч је о првој, до тада основаној, транснационалној политичкој партији демохришћана и конзервативаца у Европи чија се политичка снага најбоље огледала у најбројнијој посланичкој групи Европске народне партије у Европском парламенту.

Транснационално деловање демохришћана утицало је на међусобну изградњу поверења, размену гледишта у циљу избегавања непријатних изненађења, као и на ширење политичких порука са демохришћанских форума. Резултат свих ових демохришћанских активности, по мишљењу кандидата, јасно је био изражен на Европском савету у Мастрихту (9. и 10. децембра 1991.) када је усвојен Нацрт уговора о Европској унији, који је наредне године у фебруару званично и потписан. Кандидат Петковић сматра да је довољно чињеница које указују да је Уговор о Европској унији био руковођен од стране транснационалне коалиције демохришћана, посебно у оквиру Европске народне партије, током међувладине

конференције одржане 1991. године. У првом реду, како сматра кандидат Петковић, највећа улога припала је демохришћанским партијским првацима који су били опредељени у стварању наднационалне европске творевине.

Приврженост изворној демохришћанској идеји, како саопштава кандидат, почиње да подлеже захтевима борбе за партијску егзистенцију, нарочито од последње деценије XX века. Период након завршетка Хладног рата суочио је демохришћане са новим изазовом који је био кобан за бројне демохришћанске партије, попут италијанске Хришћанске демократије. Талас либерализма и глобализма постао је опасна претња демохришћанима, чија је снага почела да се видно умањује и у Белгији, Холандији и Немачкој. Да би избегле изборни колапс, демохришћанске партије су почеле да модификују политичке програме у нади да ће сачувати неопходно гласачко тело. Окретање хришћанске демократије ка секуларним вредностима и глобалним тенденцијама, умногоме је утицало на промену карактера демохришћанске политике, која је хришћанска начела све више доживљавала као део историје, а све мање као оквир политичког деловања. Због тога, тежиште овог истраживачког рада кандидата Петковића јесу у првом реду изворна начела европске хришћанске демократије која су довела до транснационалног удруживања и институционалног деловања демохришћана.

Циљ ове докторске дисертације је да укаже на транснационални карактер хришћанске демократије, чије је институционално и идејно деловање у великој мери одредило развој Европске уније. Начела хришћанске демократије која су представљала основ страначким програмима хришћанске демократије као и европској политици, нераскидиво су везана за појам транснационализма. Европске интеграције, принцип супсидијарности, социјална тржишна привреда, социјална политика, како наглашава кандидат Петковић, своје пуно назначење остварују у идеји транснационализма, која претпоставља постојање универзализма и персонализма као суштинских доктрина Католичке цркве. Такав приступ значајно је утицао на развој друштвено-политичког поретка Западне Европе који је вековима био под снажним утицајем католичанства. Паралеле у католичком схватању нације и државе, световне и духовне власти, као и социјалне сфере живота, природно су усмеравале демохришћане ка транснационалном карактеру

њиховог политичког деловања. Очит пример који даје кандидат Петковић су традиционално католичке државе Западне Европе које су одиграле кључну улогу у процесу европских интеграција, за разлику од европских држава са претежно протестанским становништвом, које су рефлектовале протестански индивидуализам, посебно када је реч о њиховој уздржаности у процесу изградње европске наднационалне творевине. Такав утицај, хришћанска демократија постигла је захваљујући свом транснационалном деловању.

Спровођење програмских начела демохришћана било је праћено њиховим политичким организовањем. Многобројни транснационални форуми, од формалних до неформалних, преко оснивања транснационалних организација, па до њиховог институционалног деловања, представљали су сигуран оквир развоја хришћанске демократије, посебно у тренуцима када за такву транснационалну политику демохришћански лидери нису имали довољно разумевања у својим матичним државама. Не само да су на транснационалним форумима штитили демохришћанску политику, већ су често били у прилици да доносе такве одлуке које ће касније бити формализоване као одлуке Европске заједнице. То је било могуће јер су лидери демохришћанских партија уједно били и шефови влада и држава чланице Европске заједнице, а потом и Европске уније. Не бити члан демохришћанских форума, у једном тренутку, значило је заправо бити искључен из процеса одлучивања у европској политици, подвлачи кандидат Петковић.

Програмско и организационо транснационално деловање демохришћана, посебно у зениту њиховог деловања након Другог светског рата, ојачало је демохришћанску позицију како унутрашњим јачањем, кроз изградњу блиских односа и заједничких циљева, тако и спољашњим јачањем, у конкуренцији са партијама и државама чланицама које су водили лидери другачијих политичких оријентација. Међутим, ближећи се крају двадесетог века демохришћанска визија уједињене Европе почела је да се прилагођава глобалним друштвено-политичким тенденцијама, правећи тако раскорак са изворном идејом хришћанске демократије и Европске уније. Заправо, како закључује кандидат Петковић, након потписивања Уговора о Европској унији завршава се најзначајна етапа демохришћанског транснационалног деловања.

III

Основне хипотезе

Кандидат је у докторској дисертацији „Транснационализам европске хришћанске демократије у XX веку“ дефинисао једну општу и пет посебних хипотеза:

Кандидат Петковић полази од опште хипотезе да је за потпуно остварење начела хришћанске демократије неопходно постојање транснационалног простора. Сви кључни елементи демохришћанске политике попут федерализма, принципа супсидијарности, социјалне правде и економије углавном су означени као транснационални принципи инкорпорирани у политички живот ЕУ. Дакле, поред историјских и идеолошки разлози руководили су демохришћане у правцу наднационалне изградње, како европског партијског система, тако и саме ЕУ. Постојање транснационалног простора на нивоу ЕУ, које је у вези са католичком социјалном мисли, нужан је предуслов за остварење демохришћанских начела и идеја које полазе од природних заједница које формирају друштво. Основно назначење друштва јесте тежња ка општем добру као циљу у оквиру кога се остварује социјализација индивидуа које у заједници могу да постоје једино као личности. Карактеристика таквог друштвеног поретка јесте плуралност, која води рачуна о достојанству сваке личности понаособ, али и о заједници као целини у којој је држава само један од степена друштвеног и политичког организовања. Демохришћанско схватање федерализма које се исказује кроз процес европских интеграција, покренутог од стране шест демохришћанских лидера Западне Европе, говори у прилог чињеници да централизована држава није демохришћански идеал, већ да се таква политичка творевина увелико превазилази, не само наднационалним удруживањем, већ и другачијим структурним уређењем које се дефинише принципом супсидијарности. Тежња ка транснационалном политичком и друштвеном простору паралелно је водила транснационалном институционалном организовању и удруживању како демохришћана, тако и европских држава које су предводили демохришћански лидери. Кандидат је у докторској дисертацији научно потврдио општу хипотезу.

Прву посебну хипотезу да транснационализам хришћанске демократије свој узрок има у римокатоличкој доктрини универзализма и схватању националног идентитета као облика културолошког и конфесионалног национализма, кандидат је потврдио разматрајући однос између католичких идеја о европском друштвеном поретку и политичког програма демохришћана. Зачетници хришћанске демократије, како у међуратном периоду, тако и након Другог светског рата гледали су на националност и сувереност као на важне, али не и као суштинске елементе устројства политичке заједнице.

Транснационално повезивање је представљало важан ослонац демохришћанским лидерима у изградњи што ширег европског консензуса у процесу европских интеграција. Овако је кандидат Петковић формулисао другу посебну хипотезу до чије потврде долази навођењем бројних историјских и политичких показатеља у демохришћанском деловању. Управо су транснационални контакти омогућили демохришћанима да отворено разговарају о свим међупартијским питањима, домаћим и међународним политичким темама, које су битно утицале на процес европских интеграција. Транснационално институционално организовање демохришћана током времена је од Међународног секретаријата партија хришћанско-демократске оријентације, преко Нових међународних тимова, па све до Европске народне партије прерасло у својеврсну демохришћанску базу у којој су се усаглашавали ставови и утврђивала тактика демохришћанског наступа и деловања на нивоу ЕУ.

Европске интеграције су покренуте као резултат демохришћанског идеолошког и организационог транснационализма у настојању да се оживи хришћанска цивилизација демократског карактера. На бројним примерима политичког деловања демохришћана, кроз конкретне историјске догађаје, усвојене програмске платформе и политичке активности у партијским и наднационалним оквирима, кандидат потврђује трећу посебну хипотезу. Место и улога демохришћанске политике у процесу европских интеграција, посебно је истакнута у процесу фомирања и даљег развоја наднационалних институција Европске заједнице. Градулани процес европских интеграција, који подразумева постепени пренос суверенитета држава чланица на наднационални ниво, јесте модел за који

су се залагали демохришћани, а који се показао као одржив модел функционалног федерализма.

Институционално се развијајући од првобитних демохришћанских форума па све до Европске народне партије и њене најбројније посланичке групе у Европском парламенту, политика хришћанске демократије, имала је дуго времена доминантан положај у европској политици. Ова четврта посебна хипотеза је потврђена многим чињеница указују да су Париски и Римски уговор, затим уговор о ЈЕА, као и Уговор о Европској унији били руковођени од стране транснационалне коалиције демохришћана. У првом реду, највећа улога припала је партијским првацима који су били опредељени у изградњи европске политичке власти. О доминантном полагају сведочи и Европска народна партија која је као прва транснационална политичка партија у Европи имала најбројнију посланичку групацију у Европском парламенту дуги низ година.

Принцип супсидијарности као и економска и социјална политика демохришћана заснована на начелу персонализма задобија видно место у процесу изградње Европске уније. На овај начин је кандидат Петковић формулисао пету посебну хипотезу коју доказује релевантним примерима јавних политика као и демохришћанских програма, који су иницијално обликовани по мери људског достојанства. Осећај солидарности и одговорности као битних категорија политике државе друштвеног старања (*welfare state*) у којој се човек посматра као друштвено и духовно биће, за кандидата Петковића представља полазну основу изградње економске и социјалне политике демохришћана. Поред начела супсидијарности, такође и вредност породице, економски и социјални интервенционизам, као и модел државе благостања јесу резултат транснационалног демохришћанског деловања. Поменуте политичке идеје које полазе од интелектуалног наслеђа персонализма, како наглашава кандидат Петковић, задобиле су видно место у процесу европских интеграција.

IV

Структура и кратак опис садржаја дисертације

Увод

1. Идеолошка основа транснационалног карактера хришћанске демократије

1.1. Римокатоличка доктрина универзалности и персонализма

1.2. Развој демохришћанских партија и организација

1.2.1. Конфесионалне партије као почетна фаза развоја хришћанске демократије

1.2.2. Хришћанска демократија у међуратном периоду

1.2.3. Демохришћанске партије у Европи након Другог светског рата

1.3. Идеолошка аутентичност хришћанске демократије

2. Транснационална програмска начела демохришћанских партија

2.1. Федерализам

2.2. Принцип супсидијарности

2.3. Социјална тржишна привреда и социјална правда

3. Институционални транснационализам

3.1. Зачетак транснационалног удруживања демохришћана и оснивање Међународног секретаријата партија хришћанско-демократске оријентације (SIPDIC)

3.2. Група за народ и слободу (People and Freedom Group) и Међународна демохришћанска унија (International Christian Democratic Union – ICDU)

3.3. Нови међународни тимови (Nouvelles Equipes Internationales – NEI) и Женевски клуб (Geneva Circle)

3.3.1. Демохришћанска агенда

3.4. Европска унија демохришћана – ЕУДХ (European Union of Christian Democrats – EUCD)

3.4.1. Демохришћанска унија Централне Европе – ДХУЦЕ (Christian Democratic Union of Central Europe – CDUCE)

3.5. Европска народна партија – ЕНП (European People’s Party – EPP)

4. Европске интеграције у транснационалном деловању демохришћана

4.1. Наднационално идеолошко одређење демохришћана

4.2. Демохришћански транснационализам на путу стварања Мастрихтског уговора

5. Демохришћански транснационализам након Хладног рата

5.1. Хришћанска демократија у последњој деценији XX века

5.2. Преламање политичких, религијских и секуларних идеја

Закључак

Докторска дисертација се састоји из седам целина (увод, пет поглавља и закључак).

У уводу докторске дисертације (од 3. до 24 стр.) кандидат Петковић представља методолошки оквир истраживања у оквиру кога излаже проблем истраживања, одређује предмет, циљеве и хипотетички оквир истраживања, излаже начин и методе примењене у истраживању и образлаже његову научну и друштвену оправданост.

У првом поглављу *Идеолошка основа транснационалног карактера хришћанске демократије* (од 24. до 92. стр.) говори се о идеолошком и институционалном развоју европских демохришћанских партија. Идеолошка основа демохришћана своје порекло има у католичком социјалном учењу као и доктринама универзалности и персонализма. На тим основама настали су католички покрети и конфесионалне партије које ће током времена израсти у потпуно самосталне демохришћанске партије. Њихов политички програм резултат је аутентичне демохришћанске идеологије која је у научним круговима све до деведесетих година била оспоравана и маргинализована.

Друго поглавље (од 92. до 134. стр.) разматра најзначајније демохришћанске идеје федерализма, супсидијарности и социјалне тржишне привреде, чије ефикасно остварење подразумева постојање транснационалног политичког простора. Ове политичке идеје се заснивају на неприкосновености људског достојанства које је основна демохришћанска вредност. Неговање природних заједница и развој личности у демохришћанској политици посебно се подстиче изградњом и јачањем

локалних и регионалних нивоа власти, економско-социјалном политиком, али и креирањем наднационалне политичке власти у процесу европских интеграција.

Треће поглавље (од 134. до 205. стр.) бави се транснационалним развојем хришћанске демократије од оснивања првих организација након Првог светског рата, па све до стварања Европске народне партије и њеног деловања до краја XX века. У овом делу рада обрађени су сви транснационални демохришћански форуми, формалног али и неформалног карактера, који су представљали саму институционалну срж европске хришћанске демократије. Транснационалне демохришћанске организације заслужне су за успостављање заједничке политике коју су демохришћански лидери успешно бранили у институцијама ЕУ.

Четврто поглавље (од 205. до 248. стр.) је посвећено конкретном деловању демохришћана у процесу европских интеграција. Наднационално демохришћанско одређење усмеравало је лидере демохришћанских партија у правцу ефикасног деловања у процесу европских интеграција. Пут до договора у Мастрихту, који је водио преко Париског и Римског уговора као и усвајања Јединственог европског акта, био је поплочан конкретним демохришћанским активностима и сарадњом.

У петом поглављу (од 248. до 267. стр.) кандидат анализира положај демохришћанског транснационализма након Хладног рата. У новим околностима хришћанска демократија је почела да слаби и губи политичку моћ, поготову у државама оснивачима ЕУ. Појава нових вредности и друштвених фактора у просецу глобализације, као и питање сарадње демохришћана са конзервативним партијама, довели су до политичких и идеолошких промена у европској хришћанској демократији. Редефинисање демохришћанских политичких начела у правцу неолиберализма, структурне организационе дилеме и општи тренд партијског прилагођавања, удаљили су демохришћане од традиционалних европских вредности и хришћанских принципа.

У закључку (од 267. до 295. стр.) се разматра веза између транснационализма хришћанске демократије и процеса европских интеграција у контексту демохришћанске идеологије и њених изворних вредности. Смисао хришћанске демократије на прагу новог миленијума је у проналажењу друштвеног

и политичког консензуса око оних хришћанских вредности које су и изворне европске вредности.

Литература је наведена од 295. до 310. стране и обухвата низ монографија, научних чланака, зборника и релевантних електронских извора.

V

Остварени резултати и научни допринос

Научна оправданост докторске дисертације кандидата Петра Петковића је у учвршћивању теоријских поставки које европско друштвено-политичко поднебље сагледава у контексту деловања транснационализма хришћанске демократије. Резултати овог истраживања указују да су питања социјалне правде, супсидијарности, тржишне привреде, хришћанских вредности, европских интеграција, у центру политичког опредељења хришћанске демократије само у мери у којој је присутан аутентични израз демохришћанске идеологије. Кандидат Петковић закључује да смисао хришћанске демократије није у истицању хришћанског назива, већ у проналажењу друштвеног и политичког консензуса око хришћанских вредности које су и изворне европске вредности. Преиспитујући досадашње приступе у истраживањима на овом пољу, кандидат Петковић сумира да демохришћански транснационализам треба да поново пронађе смисао свог деловања, баш као што је почетком друге половине XX века тај смисао пронашао у уједињењу Европе. С тим у вези, закључује се да је научни допринос ове докторске дисертације вишеструк, јер кандидат не само да указује на резултат деловања демохришћанског транснационализма, већ даје смернице и за наставак његовог даљег развоја.

Истраживање идеје демохришћанског транснационализма и настанка ЕУ, у средишту пажње уместо државе ставља појединце, политичке лидере, промовишући теорију транснационалних веза политичких и социјалних група. Резултати истраживања потврђују да су једино политички лидери били у могућности да транснационалну идеју европских интеграција повежу са засебним националним политикама и учине је прихватљивом. Европске интеграције које су укорене у националном, културолошком и политичком миљеу држава Западне

Европе, итекако су зависле од водећих националних партија. Када год је транснационална сарадња, како наводи кандидат Петковић, била у кризи, хришћанско-демократске партије су одмах активирале своје формалне, а често и неформалне, контакте и тиме штитиле европску политичку агенду. Ови партијски контакти омогућили су хришћанским демократама да разговарају о свим унутарпартијским питањима и домаћим политичким темама које су их понекад скретале са зацртаног пута остварења конкретне европске политике. Овај рад полази од теоријског концепта Волфрама Кајзера (*Wolfram Kaiser*), који нуди спознају природе транснационализма хришћанске демократије, истичући да повезивање људи и идеја у процесу европских интергација представља основ транснационалном удруживању демохришћана, који притом остају верни националној политици и сопственом културолошком оквиру.

Кандидат Петковић у дисертацији изводи и закључак да је транснационализам демохришћана, који је директно утицао на друштвено-политички поредак у Европи и њен институционални развој, у свом почетном замаху, био конфесионално надухнут као и сви кључни елементи демохришћанске политике транснационалног карактера. Кључни елементи хришћанске демократије као транснационалне политичке снаге су, како тврде релевантни аутори које кандидат Петковић наводи, европске интеграције, класни компромис, прилагодљивост, плурализам, супсидијарност, као и доктрина персонализма која се не може одвојити од концепта заједнице. Савремена национална држава је управо једна од тих заједница, која се фундаментално не разликује од наднационалне заједнице. Овако изнети закључци и поставке кандидата Петковића, дисертацији дају и друштвену оправданост која пружа могућност да се не само научна, већ и шира јавност упозна са налазима овог истраживања.

VI

Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације „Транснационализам европске хришћанске демократије у XX веку“, кандидата МА Петра Т. Петковића, Комисија констатује:

- да је дисертација у урађена у складу са одобреном пријавом теме докторске дисертације;
- да се у раду критички разматра проблем, доказују хипотезе и очекивани налази који су наведени и образложени у пријави;
- да дисертација по свом садржају, коришћеној методологији и оствареним резултатима представља свеобухватну и оригиналну анализу са потребним степеном аргументације који се захтева од научног рада;
- да је оригинално и самостално научно дело које доприноси разумевању проблематике којом се до сада мали бој аутора бавио;
- да ће, имајућу у виду тезе које се заступају, разматрану литературу и саопштене резултате, дисертација допринети научној и академској расправи о природи европске хришћанске демократије и њеном транснационалном удруживању и деловању;

Истраживање идеје хришћанске демократије у Европи током XX века, транснационалних домета њеног политичког деловања, као и утицаја демохришћанске идеологије на процес европских интеграција, у потпуности даје дисертацији научно и друштвено оправдање. Кандидат је у истраживању утврдио да је хришћанска демократија имала кључну улогу у процесу европских интеграција и изградњи институција ЕУ, која је остварена путем синхронизованог и ефикасног политичког деловања демохришћана.

Истраживање спроведено у овој дисертацији је резултат личне и професионалне посвећености кандидата дугогодишњем проучавању идеје хришћанске демократије у Европи.

ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже да Наставно-научно веће Факултета политичких наука прихвати дисертацију „Транснационализам европске хришћанске демократије у XX веку“, кандидата МА Петра Т. Петковића и Извештај о урађеној докторској дисертацији, да формира комисију за јавну одбрану у истоветном саставу и одобри

одбрану докторске дисертације, као и да проследи дисертацију, Извештај и своју одлуку на даљу процедуру Већу научних области правно-економских наука Универзитета у Београду.

Београд, 05. 07. 2018. године

КОМИСИЈА

проф. др Драган Симић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду

проф. др Порфирије Перић, ванредни професор
Православног богословског факултета Универзитета
у Београду

проф. др Тања Мишчевић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду,
ментор

проф. др Владимир Вулетић, редовни професор
Филозофског факултета Универзитета у Београду

др Зоран Чупић, доцент
Факултета политичких наука Универзитета у Београду